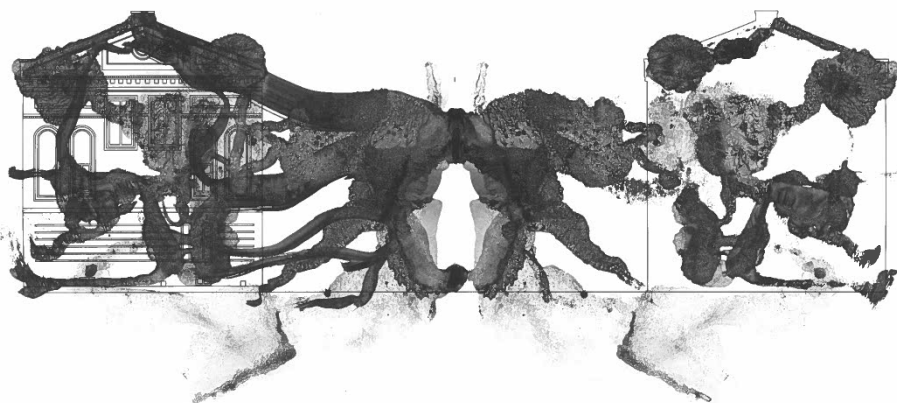

VILLA EMOVERE

Carl Wittrup Friis - Det Kongelige Akademi

Program

VILLA EMOVERE

Et behandlingshus til arbejde med psyken og mental sundhed

Carl Wittrup Friis

Forår 2023
Afgangsprogram

Carl Wittrup Friis
Studienummer 180243

Vejleder Tobias Fennö Sandberg

Kunst & Arkitektur
Institut for Bygningskunst & Kultur
Det Kongelige Akademi,
Arkitektur, Design, Konservering

Befriend your inner demons

Et behandlingshus til arbejde med psyken og mental sundhed

"The only normal people are the ones you don't know very well"

1

- Alfred Adler, læge og psykoterapeut

Indhold

- Afsæt	<i>side 4</i>	
- Projekt	<i>side 5</i>	
- Rumprogram	<i>side 9</i>	
- Den psykologiske baggrund	<i>side 11</i>	
- Københavns 'Main Character Energy'-kvarter	<i>side 15</i>	2
- Den hårde skal om det porøse indre	<i>side 23</i>	
- Terapirummets betydning	<i>side 25</i>	
- Metode og afleveringsformat	<i>side 27</i>	
- Litteraturliste	<i>side 29</i>	

Den tjekkiske kunstner Eva Kotátková arbejder i sine værker med drømme og associationer fra patienter indlagt på psykiatriske hospitaler i sit hjemland, Tjekkiet. Her ses en del af et værk fra udstilling "Asylum/Time Machine" vist på Venedig Biennalen 2013.

Afsæt

Indenfor dele af den psykologiske teori sammenlignes psyken med et isbjerg i havet, hvor kun en lille del af synlig og resten ligger skjult, ubevidst under overfladen. Vi har alle en psyke, der rummer det underbevidste, vores drømme og vores indre dæmoner. Vi bruger begrebet psyke som en betegnelse for menneskets sind, følelser, tanker og reaktioner. Projektet her tager afsæt i det arbejde, der beskæftiger sig med psyken og mental sundhed.

En voksende gruppe af befolkningen søger hvert år psykologhjælp. Samtidig opstår flere nye terapiformer som meditation og mindfulness, der resonere med behov hos flere og flere. Arbejdet med psyken og mental sundhed er blevet en fast del af mange menneskers liv, men er stadigvæk forholdsvis usynligt i bybilledet.

Sundheds- og behandlingshuse er en typologi, der dukker op flere steder i byerne. Der er en dualitet i arbejdet som psykolog eller behandler, hvor man arbejder med mange mennesker i løbet af en dag, samtidig med at man arbejder alene. Derfor søger mange mod et klinikfællesskab, der giver mulighed for samhørighed og intern sparring mellem behandlerne. Projektet har til formål at danne fysiske rammer, der faciliterer psykoterapi samtidig med at give et bud på, hvordan en bygning kan give form og krop til nogen af de tilstande og situationer, der ellers kun foregår i vores indre.

Projekt

Projektet har til formål, at skabe en psykologklinik med rum til forskellige former for terapi. Det psykologiske behandlingshus anskues som havende et arkitektonisk potentiale, hvor arbejdet med menneskers indre tilstande kan synliggøres i bybilledet. Projektet ønsker at skabe opmærksomhed for- og rum til, noget der ellers gemmes væk, psykiske problemer, hvilket ofte er et tabubelagt emne. Grundlæggende tager projektets psykologiske aspekt afsæt i udvalgt teori og arbejdet med psykoterapi i løbet af de sidste 130 år, med en åbenhed for fremtidige behandlingsformer.

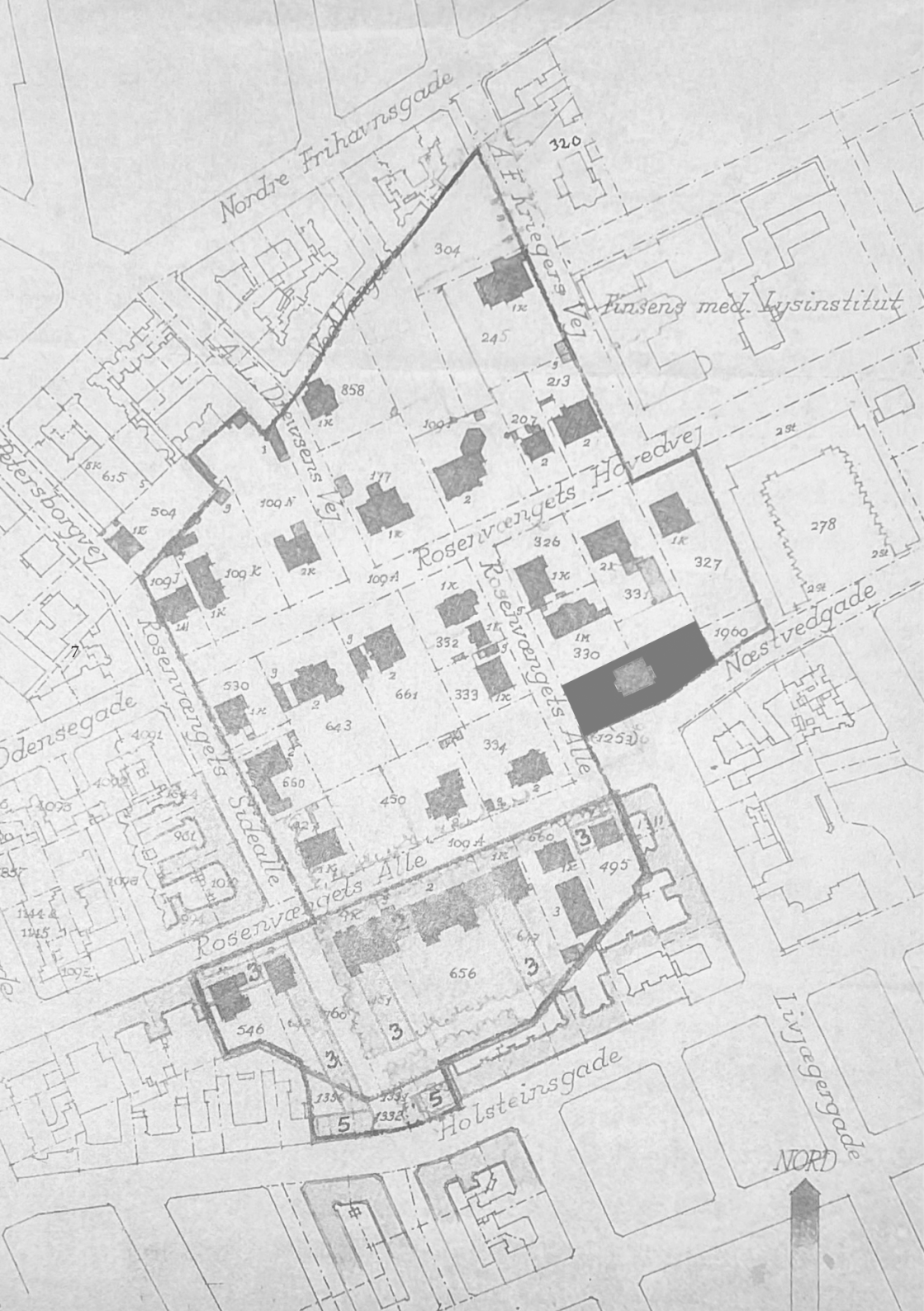
5

Det er en ambition for projektet, at prøve at omsætte indre tilstande og associationer til ydre omgivelser og fysiske rum. At arbejde med lys og mørke som elementer inde i os alle, og som konkrete elementer i arkitekturen.

Forholdet mellem en ydre, hård skal og en indre verden og organisationen er centralt i forståelsen af projektet. I bygningens indre findes en række terapirum, hvis udformning, størrelse og karakter tager udgangspunkt i hvilken form for terapi, der udføres i rummet. Foruden terapirummene er de parallelle forløb gennem bygningen et centralt element. Det er både en arbejdsplads for en række behandlere, samtidig med at der skal være rum for sårbarhed, beskyttelse, helbredelse og forsoning for husets besøgende.

Terapirummet i den østrigske psykiater, Sigmund Freuds lejlighed i Wien. Et univers med tunge møbler i rød-brune nuancer og en samling af skulpture, billeder og figure fra oldtiden.

Nordre Frihavnsgade

Pinsens med. Lysinstitut

Ridersborgvej

Al. Dirserets Vej

Rosenvængets Hovedvej

Odensegade

Rosenvængets Sædealle

Rosenvængets Alle

Holsteinsgade

Næstvedgade

Livjægersgade

NORD

Projektet udfolder sig på en grund på Østerbro i København. Grunden ligger i kvarteret Rosenvænget, der bedst beskrives som en grøn lomme i byen, med store matrikler og fritliggende villaer. På grunden ligger en af kvarterets oprindelige villaer, tegnet i 1874 af den danske arkitekt Jens Vilhelm Dahlerup. Mod øst grænser grunden op mod en af kvarterets nyeste bygninger. En børneinstitution tegnet af Dorte Mandrups tegnestue fra 2003, der står som et tidstypisk eksempel på arkitekturen efter årtusindeskiftet. Dette projekt lægger sig mellem disse to poler og har en ambition om at skabe sammenhæng, men også udfordre lommen i byen.

8

Projektet arbejder med den eksisterende villas finurlige og markante udtryk i en nutidig kontekst. En ny bygning, der indgår i kvarterets helhed i kraft af at have sit eget udtryk, men en tilsvarende volumen til de omkringliggende bygninger. Den eksisterende villa på den udvalgte grund, og det resterende område arbejdes med som værende en del af en livscyklus hvor skiftende tiders behov og ambitioner er en betydningsfuld konsekvens og udgangspunkt for kvarterets fremtid.

På modsatte side ses et kort fra 1939 over Rosenvængets villakvarter og matriklen for nr 46.

Rumprogram

Vejledende liste med forbehold for ændringer

- *Seperate ankomstsituationer*

- *Venteværelse til klienter*

- *Fire terapirum til individuel terapi*

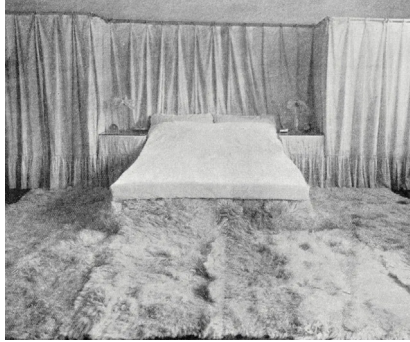
9 - *To terapirum til parterapi*

- *Et terapirum til større grupper og meditation*

- *Fællesrum til behandlere*

- *Læ og ophold efter konsultation*

På modsatte side ses tre eksempler på rum, der med et scenografisk udtryk fremstår som små, individuelle verdener. 1. Adolf Loos soveværelse, omsluttet af et hvidt forhæng og med plys-tæppe på gulvet, Wien 1903. 2. Niche i Villa Müller af Adolf Loos, som et skrin af træ. 3. Telt-værelset på Charlottenhof paladset, designet af Schinkel i 1829 tiltænkt slottets overnattende gæster.

Den psykologiske baggrund

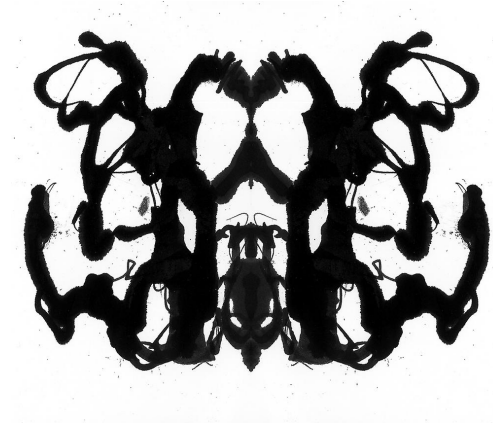
Helt tilbage fra oldtiden har mennesket haft interesse for psyken, menneskets indre bevidstheds og følelsesliv. Det kommer til udtryk gennem folketro, myter og religiøse lignelser og fortællinger. I den analytiske psykologi, der har udviklet sig gennem de sidste 130 år, har forståelsen af symbolet en særlig status. Symbolet ses som en måde, hvorpå vi kan blive klogere på indre og mentale tilstande, som man ikke har kundskaber til at udtrykke ved sprog.

11

Omkring år 1900 formulerede den østrigske læge Sigmund Freud sit store værk, 'Drømmetydning', en teori der bygger på en systematisk tydning af patientens drømme og en terapiform, den hjælper patienten til at komme i kontakt med mindre bevidste lag i psyken, der kan komme til udtryk bl.a. gennem associationer, drømme og fantasier. Et arbejde med indre processer og egen måde at forvalte følelseslivet og måden man indgår i relationer på.

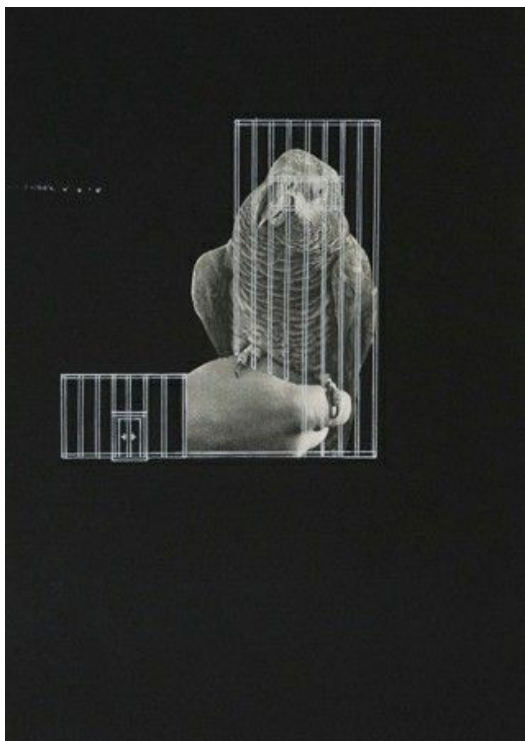
Inden for psykologien er der en lang tradition for at arbejde med kunst, objekter og symboler for at forstå menneskets indre. Den schweiziske psykiater og billedkunstner Hermann Rorschach, der var influeret af Freuds psykoanalyse, udviklede den verdenskendte psykologiske test, Rorschach-testen. En test, hvor patienternes fortolkninger af en række blækklatter definerede deres personlighedstyper.

I Rorschach praksis analyserede han også tegninger lavet af patienterne selv. Et arbejde med associationer, der også går igen i Jungs praksis. I forlængelse af Freuds arbejde udvikler den schweiziske psykiater Carl Gustav Jung en praksis, hvor forståelsen af symbolet har en særlig status. Den symbolske tilgang anser det symbolske udtryk for den bedst mulige formulering af noget relativt ukendt, dvs. endnu delvist ubevidst.

12

Blækklatte på papir der foldes og danner formationer. Forskellige billeder og figurer træder frem, afhængigt af øjnene der ser. Hermann Rorschach, Inkblob 1921.

Projektet arbejder med forholdet mellem et ydre udtryk og en indre verden. Værk af Eva Kotátková, Asylum/Time Machine 2013.

Den amerikanske psykiater Aaron T. Beck videreudviklede Freuds arbejde og betragtes som faderen til den kognitive terapi og en af de fem mest indflydelsesrige psykiatere gennem tiden. Han arbejdede i sidste halvdel af 1900-tallet og starten af det 21. århundrede. I hans arbejde var fokus på patientens tankemønstre og konkrete adfærd. Patientens tænkning kortlægges, depressionens forstærkende tanker identificeres og patienten undervises i alternative, konstruktive tanker og handlinger. I dag er den kognitive terapi bredt anvendt i særdeleshed i depressions- og angstbehandling. To tilstande der i dag bliver betragtet som folkesygdomme.

Aaron T. Becks teori er videreudviklet og er bl.a. kombineret med østlig filosofi og meditationspraksis af den amerikanske psykiater Jon Kabat-Zinn, der forsker i mindfulness og er ph.d. i molekylærbiologi. Side-løbende med meditationspraksis og mindfulness er andre new age-terapiformer opstået, der manifesterer sig i en mere spirituel praksis. New age kan oversættes til 'den nye tidsalder' og blev udbredt via hippiekulturen.

Til forskel fra de tidligere nævnte psykologiske retninger, er new age bevægelsen ikke direkte funderet i videnskaben og evidens, men tager udgangspunkt i spiritualitet og den individuelle behandler. Der arbejdes med healing til personlig og spirituel udvikling. New age terapien trives især i USA, og tager på mange måder hånd om mere moderne og fremad-synede behandlingsformer. F.eks. kan konsultationer foregår over facetime og terapien være bygget op omkring fysiske genstande og ritualer som krystaller og afbrænding af salvie.

Københavns 'Main Character Energy'-kvarter

Rosenvænget udgør Danmarks ældste villakvarter. Det består af 22 villaer på området mellem Københavns søer og Strandboulevarden. Villaerne blev opført efter demarkationslinjens fald i 1856, der gjorde det muligt at bygge udenfor voldene. Ingen af de 22 villaer fremstår i dag som oprindeligt tegnet og bygget, nogle er revet ned, andre bygget på ny eller ændret efter tidernes skiftende æstetiske strømninger og ændrede familiemønstre, socioøkonomiske forhold og infrastrukturelle ændringer.

15

På Rosenvængets Alle nr. 46 ligger en villa fra 1874 tegnet af den danske arkitekt Jens Vilhelm Dahlerup til landskabsmaleren C. F. Aagaard.. Det er en af de få villaer i kvarteret, der stadig har sit originale udtryk, og den udgør et af de tidligste eksempler på villa-arkitektur i Danmark. Bygningen har et finurligt, nærmest kryptisk ydre. Et hus, der gemmer på hemmeligheder. Den er opført i den historicistiske stil - en for nogen udskældt stilart, for andre en kulturhistoriske milepæl i bygningskulturen. Facaderne på villaen på Rosenvængets Allé er en omdigtning af italienske middelaldermotiver opført i danske materialer som røde og gule tegl.

Dahlerup er en af de danske arkitekter, der har fået opført flest bygninger i København, og de tæller både Glyptoteket, Det Kongelige Teater og Statens Museum for Kunst.

16

Øst og nord facade af villaen på Rosenvængets Allé 46.

Fotografier fra 1981 af villaen på Rosenvængets Allé 46. Villaen opføres samtidig med, at Dahlerup får opført hans nytegnede udgave af Det Kongelige Teater. Villaen i nr. 46 fremstår næsten som en afskåret del af en større masse.

Noget særligt ved Rosenvænget kvarteret er, at flere af bygningerne er tegnet til personer med erhverv, som bygningernes udtryk afspejler. Nr. 46, der med sin høje dekorationsgrad afspejler bygherrens erhverv som kunstmaler. Der er arbejdet med blankmuren næsten som et lærred, hvor gule og røde teglsten danner forskellige mønstre og motiver. Facaden mod øst prydes med en medaljon med Aagaards profil. Den kan ses som et eksempel på brugen af motiver og dekorationer i historicismens arkitektur, der ofte refererer tilbage til bygningens program, og symboler der knytter sig hertil.

Rosenvænget er et kvarter, hvor bygningerne er imponerende og har det, som man på moderne dansk, kan referere til som 'main character energy'. Det er bygninger, der alle er stærke og konsekvente i deres individuelle udtryk. Hvert hus har en særegen karakter og følger sin egen logik. Da dette er en fælles præmis for villaerne, skaber de forskellige udtryk i fællesskab en sammenhæng i kvarteret.

19 I 2004 blev en børneinstitution opført på grunden i forlængelse af Dahlerups Villa. Institutionen er tegnet af Dorte Mandrup's tegnestue og opført i glas, stål og polycarbonat. Både materialer og formsprog er markant anderledes end de oprindelige villaer i Rosenvænget. Selvom materialevalg og formsprog skiller sig ud, understøtter bygningens individuelle udtryk kvarterets sammensatte karakter. Selvom bygningerne i kvarteret har forskellige udtryk, er det et fællestræk, at de alle har en tilsvarende volumen.

I dag er kvarteret et område, hvor størstedelen af de store villaer stadig er beboelse for en enkelt eller to husstande. Københavns byudvikling ligger som en ramme udenom Rosenvængets villaarkitektur, og udviklingen er måske netop stoppet i villakvarteret. Kan man ved respekt for, og med udgangspunkt i den oprindelige arkitektur af Dahlerup skabe en ny bygning i en tilsvarende volumen, der passer til de omkringliggende bygninger. Men en bygning med et anderledes program, og en videreudvikling af historicismens brug af dekoration i sammenhæng med psykologiens arbejde med symboler og objekter?

På modsatte side ses eksempler på villaens dekorationsgrad. De fire facader er dekorativt opdelet i felter med forskellige udsmykninger. En medaljon med kunstneren C. F. Aagaards profil pryder villaens facade mod øst.

20

Et udvalg af villaerne i Rosenvænget kvarteret og deres forskelligartede ydtryk.

Den hårde skal om det porøse indre

Huden er det elastiske hylster der omgiver hele legemet. Sådan lyder titlen på Bjørn Rasmussens roman fra 2011 der forholder sig til forholdet mellem krop og sind og forskellen på de to. Dette projekt arbejder med en lignende tematik, hvor facaden opfattes som et hylster, en hård skal om bygningens bløde indre. En hård skærm, der danner en beskyttende barriere mod omverdenen og holder sammen på det porøse. I bygningen varetages klienternes mentale sundhed og problemer, og derfor har projektets ydre karakter en enorm vigtighed. Som en barriere mod omverdenen og som en beskyttende skal for de besøgendes sårbarhed.

23

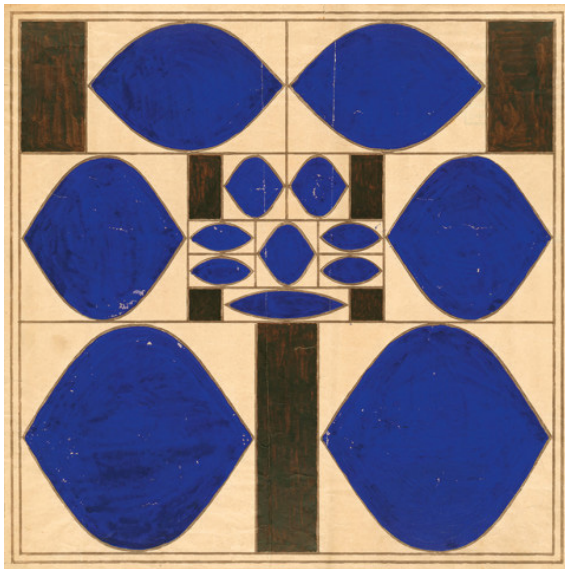
I den indre verden findes to spor, der løber parallelt. Terapeutens og klientens. Det er to sideløbende forløb, hvor det ene rummer strømmen af forskellige mennesker, der gennem dagen færdes i bygningen i kortere tidsintervaller. Det andet spor rummer terapeuterne, der har huset som deres arbejdsplads. De udgør den faste del af projektet og bruger hver dag størstedelen af deres tid i huset. Det er to spor, der begge stiller krav til privathed og tryghed. Men hvor patientens gang i huset er individuelt, med det enkelte menneske i fokus, indgår terapeuterne i huset som en del af et arbejdsfællesskab, hvor netop mødet mellem kollegaer er vigtigt.

Projektet ønsker at skabe synlighed for og facilitere rum til arbejdet med psyken og mentale problemstillinger. Ikke kun for dem, der har en tid til konsultation, men i et bredere perspektiv. Ikke alle har ønsket eller behovet for at gå i terapi, men kan stadig have brug for et sted, der giver plads og ro til at arbejde med sine tanker og indre tilstande. Derfor rummer projektet også mindre rum, som er let tilgængelige, for alle der har behov for et pusterum fra hverdagen.

I Eva Kotátková værk 'Stomach of the world' træder man gennem en lang gang ind i en verden, hvor hun prøver at sætte rum på en drømmende tilstand. Værket er fra udstillingen 'The Dream Machine is Asleep' 2007.

24

I Josef Hoffmanns grafiske værker ses ofte en spejling af motiverne og en brug af organiske former i et stramt geometrisk design. I hans arbejde er skillelinjen mellem brugsgenstande, kunst og design visket ud. Pudebetræk, 1909.

25

Terapirummets betydning

"It is here where patient reveal their most intimate feelings, buried memories, fears and suppressed desires."

Sådan beskriver den amerikanske psykiater Sebastian Zimmermann terapi-rummet i bogen "Fifty Shrinks". I bogen kommer læseren indenfor i 50 forskellige terapi-rum i New York. Det er vidt forskellige rum, der på mange måder afspejler terapeuten selv, men det står alligevel klart frem, at der er visse elementer, der går igen.

Størstedelen af terapeutterne har indrettet sig med objekter, figurer og illustrative billeder på væggene. Disse elementer kan hjælpe samtalen på vej, og kan danne en bro for drømme, oplevelser og indre tilstande ved hjælp af associationer, når sproget kan synes utilstrækkeligt. Projektet vil arbejde med brugen af objekter, billeder og symboler som en integreret del af arkitekturen. Hvor det er selve bygningen, der kan bruges som et element i terapien.

"I consider the role of the room neither tacit nor passive but rather active in the creative work of analysis. Each room conveys a sense of sanctuary, protection and safety, but it need not to be neutral or inactive it may advocate for, and even provoke, introspection, awareness, and growth, as well as be a supportive participant in the therapy that occurs with its walls." - Elizabeth Danze, Associate Professor of Architecture, University of Texas at Austin.

Elizabeth Danze argumenterer for at selve rummet har en aktiv rolle i terapien. Som et trygt rum, hvori klienten kan åbne op om sårbarheder. Og som element, der kan være med til at hjælpe selve udviklingen på vej.

På modsatte side ses udvalgte eksempler på figurer og objekter i psykologers terapirum fra bogen, '50 Shrinks' af Sebastian Zimmermann, 2014.

Metode og vejledende afleveringsformat

Projektet har foruden at løse de praktiske funktioner af et behandlingshus også fokus på at undersøge objektet, symbolet og dekorationens betydning i arkitektur, der beskæftiger sig med psyken og indre tilstande. Dette vil komme til udtryk igennem tegning og modelarbejde.

Tegning:

Plantegning i 1:50

Snittegning 1:50

Opstaltstegning 1:50

Situationsplan 1:500 /

Skitser og rumlige visualiseringer

Model:

Facadeundersøgelser

Modelstudier

Model i 1:50 af projekt og den eksisterende villa på site

På modsatte side ses en samtegning af objekter, som jeg har udvalgt fra terapirummene fra Sebastian Zimmermanns bog '50 Shrinks'.

Litteraturliste

Bøger

- *Ladegaard, Gitte. Rosenvænget, Danmarks ældste villakvarter. Frydenlund, 2022.*
- *Zimmermann, Sebastian. 50 Shrinks. Kohlhammer, 2014.*

Internetkilder

- <https://artreview.com/ar-march-2020-review-eva-kotatkova/>
- <https://wellcomecollection.org/exhibitions/W31tsSkAAcKAP5p8>
- <https://denstoredanske.lex.dk/CarlGustavJung>
- <https://denstoredanske.lex.dk/HermannRorschach>
- <https://denstoredanske.lex.dk/AaronT.Beck>
- <https://denstoredanske.lex.dk/SigmundFreud>
- <https://www.religion.dk/viden/de-10-vigtigste-ting-vide-om-new-age>
- <https://trap.lex.dk/C.F.AagaardsVilla,K%C3%B8benhavn>
- <https://www.hovedstadshistorie.dk/oesterbro/rosenvaengets-alle/>
- <https://www.yatzer.com/adolf-loos-josef-hoffman-mak-vienna-moder-nism>

Installation af kunstneren Jenny Holzer, som en kommentar til den globale sundheds- og miljømæssige krise.

Det Kongelige
Akademi

Arkitektur
Design
Konservering